

VESTNIK

NOTICIERO

9/10

1974

XXV

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.211.703 — 11-9-73

ZOPET PROSIMO

vse člane in naročnike, da čimprej poravnajo naročnino in nekaj priložijo za tiskovni sklad. Tisk v Argentini se je silno podražil, prav tako tudi poštšina, zlasti v inozemstvo.

Če nam bodo naročniki in prijatelji Vestnika hitro in velikodušno pomagali, bosta uredništvo in uprava lahko nemoteno nadaljevala z izdajanjem lista.

Naročnina: Argentina: \$ 30.— (3.000.—); Južna Amerika: tri dolarje; ZDA, Kanada, Evropa pet dolarjev. Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarjev.

Soborcem in naročnikom v Argentini: članarino in naročnino za Vestnik lahko poravnate tudi v Dušnopastirski pisarni.

VESTNIK-NOTICIERO

XXV — 9/10 — 25. 8. 1974

Nekaj vprašanj rojakom, ki gredo v Ljudsko republiko Slovenijo – na počitnice

1) Komunistična oblast v domovini je diktatura, v nasprotju s tvojim demokratskim prepričanjem. Zakaj jo s svojim obiskom: priznavaš in podpiraš?

Priznavaš jo javno s tem, ko prosiš za vstopno dovoljenje (vizo) njene predstavnike.

✠ Juan Domingo Perón

1895—1974

La muerte del Presidente de la Nación fue para toda la colectividad eslovena, en la cual los ex-combatientes anticomunistas representamos una parte muy destacada, no solamente expresión de dolor y de incertidumbre frente al futuro del país, sino también despedida de la vida de un conductor nacional que supo abrir las puertas a los miles y miles de inmigrantes a quienes ningún otro país en aquellos años tristes, después de la segunda guerra mundial, ofreció su hospitalidad.

Gracias, general, por habernos hecho posible formar nuestros hogares en la nueva patria. Gracias, general, por haber mostrado con su amor a la patria y su profunda preparación a una muerte cristiana, los senderos por los cuales deben transitar todos aquéllos que sienten por el país y se preocupan por el progreso y el bienestar futuros.

La nación eslovena sabe que en estos momentos difíciles para la Nación el camino más seguro y exitoso es rezar por la Patria y sus conductores.

Así lo haremos.

Podpiraš jo moralno, ker ne obsojaš zmote komunizma in njegovega državnega ustroja, marveč si tiho, da ti le puste uživati počitnice.

Podpiraš jo materialno s svojimi, v svobodi prisluženimi prihranki. Če med revolucijo nisi podpiral partije, zakaj jo zdaj?

2.) Če je po množičnih moritvah naše narodne vojske in krvavem preganjanju demokratično mislečih rojakov res že minilo toliko časa, da bi kazalo — po tvojem mnenju — na to tragedijo pozabiti, zakaj so ti zločini v domovini še vedno tako aktualni, da jih oblasti prikrivajo ali opravičujejo z lažjo?

In ti — preživela priča komunističnih zločinov — si se odpovedal dolžnosti pričevanja resnice?

3.) Dolžni smo odpuščati svojim sovražnikom, a smo enako dolžni obsojati zmoto in zločin.

Bo mar tvoj obisk protest, ali potuha rabljem in zapeljivcem, s katerimi se boš vljudno srečaval na cesti?

4.) Obiskal bi rad svojce? Kaj jim boš nesel v dar? Morda naše časopise in revije, morda Balantičeve poezije ali Hribovškove pesmi, morda „Črno mašo“, „Pred vrati pekla“, ali „Odprte grobove“? — ali se morda bojiš? Zakaj se bojiš — če je v LRS svoboda?!

5.) Se boš tudi ti pustil zasliševati predstavnikom tiste partije, ki je morila brez zaslišanj...?

Nimajo pravice nad teboj! Svoboden si! Zakaj hočeš po vsej sili ukloniti hrbet?

6.) Noben sovražnik ni slovenskemu narodu povzročil toliko žrtev, kakor komunistična diktatura, proti kateri si se boril. Dogodki po tvojem odhodu iz domovine so pokazali, da si imel prav.

Si se mar naveličal borbe, ali zvestobe resnici in svobodi?

7.) Si se morda zmotil tedaj, ko si se odločil za boj proti komunizmu? Ali se je medtem spremenila partija ali si se ti? Mar je komunizem nehal biti brezbožen, materialističen, nasilen, nedemokratski, protinaroden...?

Ali se ti vse to ne zdi več važno?

8.) Materializem, ki ga vsiljujejo kot državno doktrino v LRS, razkraja tvoj narod.

Bo mar tvoj obisk kaj doprinesel k pozitivitvi narodnih in verskih idealov, ali boš previdno iskal le zabave?

9.) Boš tudi ti — prevzet od gostinske obrti in naravnih lepot — pozabil obiskati kraške jame in druge skrite grobove padlih borcev, ki jim oblast v domovini še vedno ne dovoli pokopa in ki so zanj o uradno še vedno „izdajalci“.

Oni so dali življenje za tvojo varnost — jih boš zatajil?!

10.) Odpor proti komunizmu leži v prvi vrsti na ramenih svobodoljubnih rojakov doma. Vsa čast jim! Oni vrše svojo nalogo, vprašanje je, če ti — ki si izbral pot begunstva — še vršiš svojo. Si prepričan, da jim boš s svojim obiskom pomagal?

11.) Ko boš srečaval doma od ječe in preganjanj zlomljene ali prekaljene rojake, kako boš opravičil svoj molk, ko bi prav ti, ki ti še niso sprali možgan, moral pričevati svetu o njih trpljenju — in žrtvi?

12.) Ali se boš tudi ti vrnil prepričan, da vlada doma edina možna oblast in pozabil, da ni mogoče graditi pravične oblasti na zločinu in svobode na laži?

13.) Ko se boš vrnil, boš še pogumen in svoboden, ali boš pustil, da zasejejo vate kal strahu. Ali boš postal previdnejši, bolj molčeč, — za vsak slučaj — če te morda še enkrat ne zanese pot v dežele pod oblastjo komunistične diktature?

14.) Ali si se kdaj vprašal, kaj je tvoje — kaj je naše skupno poslanstvo? Ali res nameravaš svoj križ političnega begunca zamenjati za nahrbtnik ekonomskega emigranta?

15.) Ti morda delamo krivico? Si ti — res izjema, ki gre v republiko Slovenijo s poslanstvom? Morda. Resnico vesta le Bog in tvoja vest.

— r — o

V vsako slovensko hišo slovenski prevod "Martina Fierri", ki se prodaja v korist Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana v Argentini za ceno 80.— novih pesov. Na razpolago je pri odbornikih Zavetišča in pri gospej Potočarjevi v Slovenskem domu v San Martinu.

ODPRTI GROBOVI*Dokument šte. 170*

PRIČEVANJE

Franca Urha, občinskega tajnika v Velikih Laščah na Dolenjskem, kako so titovske partizanske čete zajele v Borovljah šeststo beguncev in jih odpeljale v št. Vid nad Ljubljano v koncentracijsko taborišče smrti.

Po odločitvi velikolaškega župana Antona Straha in po nasvetu vojaških oblasti sem po razsulu nemške vojske vzel iz občine denar, najvažnejše knjige in spise, da jih oddam na določeno mesto. V soboto, 5. maja sem jih naložil na županov voz in se pridružil koloni beguncev iz občin Dolenja vas, Kočevje, Ribnica in Velike Lašče. Med vrvežem avtomobilov sem se pomikal proti Ljubljani in zvečer dosegel Lavrico. Po nedeljski službi božji na Rakovniku sem se v nedeljo, 6. maja premaknil preko Ljubljane v št. Vid. Malo pred blokom sem se z vozom vrnil v Ljubljano. Tu so v gosti vrsti že stali ljubljanski partizanski terenci, kjer sem bil deležen njih pozdravov. Okoli 16. ure sem se z večjim številom beguncev odpeljal z vlakom do Kranja. S škrjančevo družino in drugimi sem prenočil v Stražišču pri Kranju, ob odhodu se nam je pridružilo še nekaj domačinov.

Ob cesti so taborili Jevdjevičevi četniki. Po poveljnikovi odločbi sta po prijavi prevzela v svojo oskrbo vse civiliste pravoslavna duhovnika. V ponedeljek smo nadaljevali pot v Tržič, kjer sta duhovnika preskrbela prehrano in prenočišča.

V torek, 8. maja smo odšli proti Ljubelju. V Podljubelju, na slovenski strani, sem bil priča razorožitve in izropanja ustašev. V neki kotlini je med borovci počivalo okoli sto ustašev. Ob njih sta stala dva kamiona naložena z boljšo obleko in perilom. Po obrazih je bilo soditi, da so bolj inteligentne osebe. Te so srbski četniki napadli in razorožili. Mnoge v boljših oblekah in škornjih so slekli in sezuli. Od četnikov so se slišala samo rezka povelja. Kaj so z ustaši storili, je bilo vidno po borbi, ko so se četniki vračali v lepih svetlih škornjih in novih oblekah. Na zaplenjena kamiona so pa naložili svojo in našo prtljago, mi pa smo ob njih pešali. Zadnji klanec pred Ljubeljem je eden izmed kamionov komaj zmogel. Tako smo pod vodstvom četniških enot z drugimi slovenskimi begunci dosegli Ljubelj. Ob

premikajoči množici beguncev in vozil je bil predor tesno zabasan. Kamion je v temnem predoru stisnil ob kamnito steno nekega četnika, zaradi česar je nastala velika zmeda. Težko ranjenega so na koroški strani s posebnim avtomobilom odpeljali proti Beljaku v bolnico.

Z našima kamionoma smo se pa spustili proti Borovljam. Zaradi hudih serpentin in preobremenitve so pa na kamionu, na katerem sem bil tudi jaz, zavore odpovedale. Kamion je drvel s silno hitrostjo nad robom prepada. Bili smo pripravljeni zdrveti vsak čas v prepad. Le duševni prisotnosti šoferja se moram zahvaliti, da je zapeljal na neko škarpo, kjer smo se nad cesto ustavili. Zaradi te nesreče se je kolona pretrgala. Vrniti smo se morali v Podljubelj, v vas Podgoro na Koroškem.

Pred gostilno, enonadstropno stavbo, je bilo zgrnjenega ogromno ljudstva in vozov, za gostilno pa velika planota. Preko ceste je stala šola. V tej šoli smo tudi prenočili, vendar noči nismo prespali. Ker je četniška izvidnica javila, da so na dravskem mostu titovski partizani, so se preoblekli, kar jih je bilo v vojaških oblekah. Na tem prostoru so prenočili tudi begunci iz Velikih Lašč, Žužemberka kakor tudi iz Stražišča pri Kranju in od drugod.

V sredo, 9. maja smo odhajali že v zgodnjem jutru, pa se zopet vrnili. Tam so ljudje še vedno dobivali zajtrk. Stali so v dolgi vrsti, kjer so ob kotlu z zajemalko delili neke vrste kavo. Da so na mostu partizani, smo sporočili tudi slovenskemu četniku Srakarju. Ta nas je pa zavrnil: „To ni mogoče“, in nadaljeval pot. Zato smo ob devetih zopet nadaljevali pot. Zaradi alarmantnih vesti o sili partizanov so mnogi zapustili svoje vozove. Tako so Berčičevi pustili na kmetiji dva voza in samo z enim nadaljevali pot. Pravega stanja takrat nihče ni vedel. Četniške izvidnice je vsak tolmačil po svoje.

Ob cesti je ležalo veliko razbitih avtomobilov in kamionov. Zaradi nastalega nereda na dravskem mostu smo dolgo časa stali v koloni. Govorilo se je, da so četniki tam zajeti in razoroženi.¹ Med tem pa nas je dosegla že partizanska izvidnica in zahtevala od ostalih četnikov predajo. Na obeh straneh hriba se je zbralo toliko partizanov, da se je s hribov usulo na nas. Samo dva srbska četnika sta se predaji uprla in zbežala nazaj v hrib. Drugi so zmetali orožje na kup orožja, ki je bilo nagrmadeno ob cesti. Po

¹ Glej Odprti Grobovi IV. del, Dokument šte. 78A, str. 24 in Dokument šte. 6, str. 20—21.

predaji so četnike od nas ločili in odvedli. Bilo je to okoli enih popoldne, v vasi „Kirschentheuer“ blizu Borovelj, rekli so ji tudi Češnjice.^(1A)

Partizanov je bilo polno kot mravelj. Bili so umazani in raztrgani in tako smešno napravljeni, da smo se jim morali smejati. Če so imeli vojaški suknjič, so imeli hlače civilne ali obratno, ali so nosili samo šajkačo, toda orožje so imeli vsi. Tudi komandantov je bilo mnogo. Poleg gorenjskih partizanov je bilo opaziti tudi južnaške. Morali so biti Bosanci, ker so govorili hrvaško. V glavnem so prišli Titovci ob vznožju hriba iz strani Beljaka in preko Trbiža. Pred zajetjem so Titovci patroljirali s tremi majhnimi tanki.²

Partizani so pričeli z ropanjem dragocenosti. Četnikom in civilistom so sezuvali škornje in zamenjavali obleko. Vse to so spremljali z vsemi možnimi izrazi, ki jih ne poseduje noben slovar. Marsikdo se je oblekel v dvojno obleko. Nekateri so si skrili zlatnino v usta, samo da so jo rešili. Kogar so spoznali, so vpili nad njim: „A tudi ti si tukaj, svinja bela!“ Nad nami pa so zelo nizko brnela angleška letala, ki so patroljirala nad celotnim dogodkom; v te smo imeli prepričanje, da nas bodo rečila.

Zaradi silne vročine, smo bili lahko napravljeni in večji del obleke imeli shranjene v nahrbtnikih in kovčkih za hladne noči. Tudi to prtljago so nam jemali. Ko se je nekdo izgovoril, da ima v kovčku plenice za otroka, mu je titovec zabrusil: „Hudič, kaj to mene briga, vrzi proč!“ Ker so kradli kolesa, so jih mnogi zabrisali po bregu v prepad.

Ko so četnike z dvignjenimi rokami nagnali v neko zgradbo, so Nemce takoj ločili od Slovencev in zavpili: „Slovenci u stroj!“ Nemcem pa pustili svoboden odhod. Bili smo že na boroveljskem polju. Med inteligenti so bili zajeti nadučitelj Strah iz Velikih Lašč, profesor Jeglič in njegov brat duhovnik in dva druga duhovnika, profesor Moder in profesor Strupi, ki je bil po poročilih v šentviškem taborišču pozneje zelo mučen. Z menoj so bili zajeti tudi Langus, Jančar, Škrjančev, Berčičevi z otroci, Petričevi iz Ljubljane, Jelenčevi, češnikova družina, Betežnikove, ga. Jerebič in hčerka, Hartmanovi, Marija Brajdih, poštna uradnica iz Velikih Lašč, in drugi. Biti nas je moralo okoli dvesto, bili smo med prvimi ujetniki.

^{1A} Na zemljevidu je pravilno slovensko ime KOŽENTAVRA, glej Odprti Grobovi I. del, str. 114 in črtež zemljevida IV. del, str. 63 ter Dokument št. 93, str. 32. Glej tudi Studia Croatica: La tragedia del pueblo Eslovena, str. 184.

² Te so Angleži pozneje ob Dravi uničili. Gl. Odprti Grobovi Dokument štev. 16, str. 255.

Pred dravskim mostom so nas nagnali v majhen gozdič. Po borštovem gozdiču smo posedali in čakali kaj pride. Titovski partizani so ponovno pričeli iskati dragocenosti in ropali. Bilo je zajetih tudi nekaj domobrancev in dva pravoslavna duhovnika. Eden od teh se je partizanu postavil po robu z besedami: „Ali imaš dušo, kot jo imam ja? Pusti decu in žene u miru!“ Takoj nato so ga odpeljali.

Ne dolgo potem se je pred nami ustavila črna limuzina, iz katere sta izstopila dva višja titovska oficirja. Eden izmed njih se je zagnal proti borštu in zavpil: „Kocmurja iščem! Fotografja iz Ljubljane! No tistega hudiča iz Ljubljane! Ali ga poznate?“ V rokah je držal neko legitimacijo in nam kazal sliko. Iz avtomobila se je zagnal med nas s tako srditostjo, da bi iskano žrtev na mestu ustrelil. Po dialektu se mu je poznalo, da je iz Ljubljane. Ko sta se vračala v avtomobil, je bilo še slišati pripombo: „Tega hudiča moramo dobiti“.

Tudi našo skupino so z dvignjenimi rokami nagnali preko kostanjevega in borštovega drevoreda preko nekega gostilniškega vrta v veliko zgradbo, ki je stala na koncu vasi oddaljena od Drave kakih tristo metrov. Svojčas je služila gostilni, sedaj pa titovskemu štabu. Za nami so privedli še druge, da nas je bilo najmanj šeststo. Mnoge so zapirali v kleti sosednjih hiš.

To zajetje nas je doletelo deset dni pred binkošno nedeljo.

Nagnali so nas v dvoje pregrajenih betonskih prostorov v obsegu 6×7 ali še več. Zgledali so kot velika pralnica. Med nami so bili tudi Hrvati, ki so cementna tla prekrili z novimi kunami in markami in na nje posedli. Pozneje nam je bilo žal, da smo v Vetrinju denar zaupali Angležem.

Pregled v kletih je bil vsaki dve uri. Gorenjski partizan je pričel s popisovanjem jetnikov; njihovo ime in priimek in odkod je prišel. Nekatere je klet že vnaprej, če jih je poznal, jih za ime še vprašal ni. Kmalu se je tudi tega naveličal. V štab so klicali samo tiste, ki so se jim zdeli sumljivi. Ko smo bili že vsi pokradeni, nam je neki partizan pripomnil, da tega ne bi smeli delati. „Zakaj nam pa potem ne vrnejo“, je jezno pripomnila neka ženska. Večje dekle je v usta skrilo rožni venec s pripombo: „Tega jim ne dam, četudi me ubijejo“. Pozneje je nisem videl več. Med seboj smo si pa govorili: „Jutri bo Vnebohod, pa se bomo najbrže videli na drugem svetu.“ Skrjanca, poštnega uradnika iz Velikih Lašč, so potegnili na zrak, ker je bil omedlel. Drugi partizan pa je z naperjeno puško očital tovarišu: „Kaj mu boš dajal stol banditu, ubij ga hudiča!“ Zaradi velike izčrpanosti

in delnega obolenja mi je bilo dovoljeno stati pred vrati zapora, seveda pred očmi stražarja. Vsaki dve uri so prihajali na ogled starejši funkcionarji, med njimi tudi petnajstletni frkolini. Med zmerjanjem in grožnjami so iskali svoje žrtve. Med titovskimi partizani so bili tudi Ljubljancani, ki so spraševali po raznih imenih. Kogar so spoznali, so odpeljali iz zapora in z njim obračunali. Takemu se je eden zoperstavil z vprašanjem: „Kje imaš vero?!“ On pa je kar na slepo ugotovil: „A, ti si tisti hudič“ in ga odpeljal. Nihče od teh se ni vrnil.

Na drugi strani ceste, sto metrov stran od naših zaporov, so v kleti imeli zaprte četnike. V poznem mraku se je slišal jok in strašno kričanje. Že naslednji dan smo zvedeli po srbskih četnikih, da so tisto popoldne odpeljali nekega kapetana, vodilnega četnika z dolgimi lasmi in še dva druga vodilna četnika in jih likvidirali. Z njimi tudi oba pravoslavna duhovnika in neke v bližini pobili s sekirami.

Z nočjo so ločili ženske z otroki in starejše moške od drugih in nas na nemške kamione nametali. Od hčerke sem se poslovil: „Saj se ne bomo več videli!“ Da pridejo možje za njimi, jim žene niso verjele. Po neznanih ovinkih nas je kar metalo po kamionu. Vožnja v negotovost je bila neprijetna. Šele zgodaj zjutraj so nas odložili pred razsvetljeno ljudsko šolo v Bistrici pri Rožu. Preko hodnika in stopnišča so nas segnali v prvo nadstropje. Tam so nas natrpali v štiri razrede po stoštirideset do stošestdeset ljudi, kjer smo spali tesno eden poleg drugega. Da bi se Titovci naredili lepe, so iz nemških magacinov pripeljali zaboje surovega masla in biskvita. Zjutraj je neka žena zaprosila partizana, da bi od njenega moža, ki je bil še v Borovljah, za otroka pripeljal obleko, pa ji je po pravici povedal, da si ne upa, ker se bojijo četnikov. Okoli devete ure popoldne so res pripeljali še ostale moške in dekleta, kakor tudi duhovnike posebej. Domobranci so bili namreč zaprti v kleti brez oken. Tako so prišli v stik z novimi zaporniki tudi rajhovci, ki so bili napravljeni v marogaste obleke.

Zjutraj smo prejemali nekaj črne vode brez sladkorja, popoldne pa nekaj čorbe brez kruha. Neki Hrvat iz Zagreba je naenkrat začel vpiti na Titovce: „Vem, zakaj nas imate zaprte in kaj boste z nami naredili!“ Očital jim je, da so na nas stresli neki prah, ki naj bi onemogočil spolno zmožnost. Za vsako ceno je hotel pobegniti. Ker mu je straža zastavila pot, je naslednjo noč odletel iz prvega nadstropja na dvorišče, med strojnice. Zlomil si je obe nogi in dobil še druge poškodbe. Baje se mu je omračil um. Partizanski podoficir je obljubil, da ga bodo s kamionom prepeljali v bolnico.

Ob brnenju motorja so krvoloki izkoristili priliko in ranjenca pobili s topnim predmetom.

V noči od 11. na 12. maja si je Humar na obeh rokah prerezal žila, a zdravniki so mu rešili življenje. Ljubljancu se je poznalo še v Lienzu po njegovi bledici. Razpoloženje je bilo obupno, saj nihče ni vedel, kaj se bo z nami zgodilo, čeprav nas niso popisovali niti zasliševali. Za ranjence in bolnike je skrbelo dvoje deklet. Baje je bila ena med njimi zdravnica.

V soboto, 12. maja so nam partizani zadaj za šolo v kotlih pripravili hrano. Malo pred 11. uro se je zaslišalo oddaljeno streljanje...³ Titovci so vsako nadaljno kuho opustili. V desetih minutah smo se morali pripraviti na odhod. Na vprašanje, kam gremo, so nam odgovorili: „Nič ne vemo!“ Ker Humar ni mogel hoditi, smo ga pustili v sosednji hiši. Bolnika pa, ki so ga Titovci hoteli pustiti v šoli, smo zavili v eno izmed odej in ga odnesli s seboj. V silni majski vročini smo nastopili najdaljšo pot proti Ločam. O tretih popoldne smo vsi utrujeni dosegli št. Jakob. Tam so nam dovolili vsaj malo počitka. V poznem popoldnevu smo na cesti proti Ločam srečali prve angleške tanke. Vsi srečni smo vzklikali: „Angleži, Angleži...!“ Oni se pa med pogovorom s Titovci za nas še zmenili niso. Ker smo hodili po stranskih poteh, smo po trideset kilometrov dolgem pohodu dospeli pozno zvečer v Loče. Vse trpljenje, ki smo ga doživljali med potjo, so nam grenili še domačini, ki so se nad tem naslajali in nas zmerjali s hitlerjanci.

Partizani so nas nagnali v šolo, ki je bila bolj na samem. Bolnike in ranjence pa so nastanili v neki gostilni. Naslednji dan so nas registrirali: rojstni podatki, kaj si po poklicu, zakaj si šel od doma, kje si bil za časa revolucije, zakaj nisi šel v gozd, zakaj si bežal, kaj si hudega storil OF in NOV (partizanska vojska), ali si imel koga pri domobrancih. Ker o sinu nisem povedal ničesar, me je izdal sotrpin. Poleg tipkarice je stal neki oficir in nas zasliševal. Molitev rožnega venca je motil titovski stražar s ponovnim kričanjem: „Tiho bodi!“ Ker se pa nismo unesli in molitev nadaljevali, so nas iz nagajivosti klicali na večerni obrok, h kotlu, ki je

³ „...Po zmagi nad titovskimi partizani smo rešili tristo civilnih beguncev različne starosti in spola... Titovski partizani so jih kot begunce zajeli in zaprli po okoliških hišah, ki so jim bile naklonjene. Zaprti so bili tudi v nekem skednju. Rešenci so pripovedovali, da so med njimi že nekatere pobili. Od domačinov smo tudi zvedeli, da so se Angleži udarili s partizanskimi tanki z rdečo zvezdo. Eden izmed teh uničenih tankov je štrlel iz Drave na levi strani mostu...“

(Glej Odprti Grobovi II del, Dokument šte. 16, str. 255.)

stal zadaj za šolo. Hrana je bila tudi tukaj zelo slaba, kruha pa ves čas zapora nismo prejeli.

V torek, 15. maja smo ob 16. uri zapustili Loče. Prestavili so nas v Bače, zapuščeno hitlerjansko mladinsko (Hitlerjugend) taborišče.⁴

Taborišče je stalo v bližini baškega jezera, sredi smrekovega gozda, na zelo lepem kraju. Med smrekami je stalo več lesenih barak, ki so nekoč služile nemškim delavcem. Tu se je nahajalo nad dvajset titovskih oficirjev, taborišče pa je zgledalo kot njihov štab. Bili so lepo oblečeni, saj je bilo vse, kar so imeli na sebi, pokradeno. Po dialektu sklepamo so bili po večini iz gorenjskih odredov in tudi iz primorskih. Ni se še zmračilo, ko so nas razvrstili po skupinah v četnike, domobrance, duhovnike, civiliste in rajhovce. Slednji, ki so pomivali tla že v Bistrici, so bili pravi Nemci iz civilnih družin. Oblečeni so bili v kazenske marogaste obleke nekdanjih poljskih kaznjencev. Poljaki so pod SS-ovskim nadzorstvom popravljali ljubeljski predor. Ob razpadu pa so jetniki te elegantne oblečene gospode slekli in jim dali v zameno svoje kazenske obleke. Tu so morali čistiti stranišča. Pozneje so te vrnili na Jesenice, okoli tristo protikomunistov pa v šentviško taborišče smrti.⁵

Po razvrstitvi je politkomisar pripomnil: „Narod še jedel ni“, nato pa je zavpil: „V terpezario!“ Bil je zelo majhne postave, v copatah in s strojnico preko ramen. V jedilnici, ki je zgledala kot velika dvorana, smo prejeli nekaj močniku podobnega, v glavnem smo pa uživali repo na vodi. Iz krompirjevih olupkov, ki so jih pobirali zadaj za kuhinjo, si je pa marsikdo izrezal še toliko krompirja, da si ga je skuhal posebej.

Taborišče je stalo med borštom in mladimi smrekami, nad cesto, kakih šestdeset metrov pod njo, pod previsom je pa žuborel izvir potoka. Od nas so zahtevali Titovci zelo visoko moralo. Zjutraj in zvečer so nas puščali k potoku v skupinah pod stražo, oba spola ločeno. Čez dan so spuščali tja samo deklice, da so kaj malega oprale. Duhovnike so že prvi večer ločili od nas, ker smo skupaj molili rožni venec. Vendar so nam dali odeje, saj je bil maj na Koroškem mnogo hladnejši, kot smo ga bili vajeni. V tem taborišču smo bili zaprti najdalje časa.

⁴ Glej Odprti Grobovi IV del, str. 63, kjer se na zemljevidnem črtežu točno razvidijo tri omenjena taborišča.

⁵ Narodni odbor se je za ugrabljenih 600 civilistov zanimal in povpraševal o njih usodi pri angleških poveljnikih, pa ni dobil od angleškega vodstva nobenega odgovora.

Dnevi so potekali počasi. Angleže, ki so se vozili mimo nas, smo gledali preko ograje, kot naše rešitelje. Oni pa nas še v mar niso vzeli, ker so bili prepričani, da smo SS-ovski zaporniki. Angleže so informirali šele nekateri izmed ujetnikov, ki so opravljali delo na cesti.

18. maja so Angleži presenetili Titovce s svojim obiskom, ker se nenadoma zavozili v taborišče. Kljub temu so jih Titovci sprejeli zelo vljudno. Nas so pa zaprli v barake, da z njimi ne bi prišli v stik. Res so komisiji pokazali samo rajhovce. Zato so prvi pregled izvršili kratko. Govorilo se je, da so naša dekleta vtihotapila dvoje pisem s prošnjo za rešitev. Šele dve hčerki Betežnikove družine, ki sta obvladali angleščino, sta 19. maja popoldne obrazložile Angležem, da nismo hitlerjanci, pač pa Slovenci protikomunisti. Betežnikovi Zlati so obljubili, da pridejo po nas drugi dan. Ob polnoči so se zopet vrnili. Govorili so z duhovniki, katerih je bilo enajst, z materami, z otroki, v bolniški sobi z ranjenci. Vsem so obljubljali, da bodo naslednji dan zopet prišli. Tisto noč se kar zaspali ni dalo, ker se je v splošnem govorilo, da nas rešijo Angleži. Toda Titovci so nas uro pred napovedanim časom, okoli štirih zjutraj, nagnali iz ležišč in vpili: „Vstat!“ Ko smo jih spraševali: „Kam pa...?“ so nam rezko odgovarjali: „Nobenega nič ne briga!“ Odhajali smo na postaje Bače.

Bilo je to na binkoštno nedeljo 20. maja 1945. Za vrata sta se skrili samo dve gospodični: Marija Brajdih, uradnica iz Velikih Lašč in V. D. 6, ki je bila oblečena v belo haljo kot bolničarka, ki sta prvi prinesli v Vetrinje poročilo o zajetu civilistov-beguncev na dravskem mostu pri Boravljah, ki so bili odpeljani v taborišče št. Vid nad Ljubljano.⁷

V prve vrste so postavili domobrance in rajhovce. Nenadoma je počil strel. Iz kolone je skočil v graben mlad domobranec in si rešil življenje. Da bi nas partizan prestrašil, se nam je lagal: „Tega hudiča sem že ubil!“

Na postaji smo naleteli na nabasan vlak Titovcev, ki so se morali vračati v Slovenijo, v Jugoslavijo. Bilo je to na binkoštno nedeljo, 20. maja

⁶ Popravi tiskovno napako v knjigi Odperti Grobovi IV. del na str. 22, dokument števil. 90 kjer piše V. O. = V. D. (V. Debeljak, ki jo omenja 2. zvezek, Dokument V dr. Filipa Zaklja: Taboriščni arhiv priča v dokumentu št. 34, str. 52).

⁷ To poročilo je bilo objavljeno v Vetrinjskem stenskem listu „Domovina v taborišču“ števil. 10, stran 2, dne 24. maja 1945. Istega dne je že odhajala slovenska komora slovenske narodne vojske s 40 možmi in 20 konji na Podroščico. To so bile prve slovenske žrtve iz Vetrinja, ki so bile pobite v Kočevskem Rogu.

1945.⁸ Zaradi takega položaja so nas odgnali dalje po cesti proti Ločam in Podroščici. Iz Ljubeljske kotline smo vstopali v šentjakobsko in se bližali avstrijsko-jugoslovanski meji.

Zaradi oslabelosti nismo zmogli nitre hoje. Partizani so zadnji del kolone nekaj časa s silo priganjali. Pozneje pa tudi to ni več pomagalo. Zaradi tega se je kolona jetnikov pretrgala. Nekateri so se reševali na ta način, da so se delali bolne in padali v nezavest. Tudi Berčičevi so se vsedli izven kolone, kot da bi imeli veliko opravka z otroki. Ko so možje v prednjih vrstah to opazili, so tudi oni izstopili iz kolone in zaostajali. Za nekim moškim, ki se je pridružil družini, je skočil s kolesom partizan. Ko smo prehajali vas Winkel, se je k tovarišu pripeljal s kolesom titovski priganjač in zavpil nad njim: „Pusti te in pojdi h glavnini!“ Koloni smo sledili samo v toliko, da smo kolono na ovinkih opazili. Ob neki hiši pa smo izrabili priliko, zbežali preko nje na dvorišče in v gozdček, kjer smo se na mali planjavi utaborili. Vseh, ki smo ušli in se rešili, nas je bilo šestnajst: pet Hartmanovih, trije Škrjančevi, jaz s hčerko, pet Berčičevih in en fant, ki je bil pozneje v angleški službi.

Imeli smo dvojno srečo. Bila je družina, ki nam je postregla s hrano. Druga sreča je bila v tem, da so poveljstvo do Ljubelja prevzeli Angleži in Titovcem odvzeli vozila, da so morali na železniške postaje pešačiti. Dobro smo se zavedali, kaj bi sicer z nami storili, ko smo jih pozneje srečavali; toda oblasti niso imeli več, zato so našo skupino lahko samo preklinjali.

Drugi dan smo proti večeru nadaljevali pot proti Bačam mnogokrat po gozdnih stezah. Na cesti smo srečavali titovske partizane, ki so nas grdo gledali in kazali na nas: poglej izdajavce. Štiri kilometre pred Bačami pa so nas v neki hiši vljudno postregli. Deležni smo bili kruha, mleka, jajc in drugih dobrot. Naleteli smo na neko poštno uradnico s Kranja, ki je partizanska grozodejstva dobro poznala. Njeni postrežbi so sledili še drugi vaščani in nam s solzami v očeh prinašali hrano. Pri tej hiši smo prespali tudi noč.

Ko smo drugi dan zgrešili pot proti Beljaku in se ponovno znašli ob

⁸ V 6. številki Kärnten Nachrichten z dne 23. maja 1945, v glasilu 8. armade, je Titov major Ivanovič, poveljnik jugoslovanskih čet na Koroškem izjavil, da je XIV. Slovenska divizija bila 21. maja do 7. ure zvečer umaknjena s Koroške.

(Glej Domovina v taborišču dne 23. maja 1945, štev. 9)

(Glej tudi Odprti Grobovi IV. del, Dokument štev. 60, str. 48, točka3)

Baškem jezeru, smo vsi obupani sedli ob cesto, ob skalnato pobočje. Tukaj nas je dosegel angleški kamion na katerem je bilo že nekaj rešenih. Skupno z drugimi nas je odpeljal kakih šestnajst kilometrov dalje od Beljaka v smeri proti Italiji v taborišče Podklošter.

Taborišče Podklošter je bilo vojaško. Po vpisu in cepljenju smo po četnikih prejeli odlično hrano. Stanovali smo v raznih zgrajenih lopah. Poleg šotorov smo prejeli tudi odeje. Svoja udobna bivališča smo si skupaj uročili, ko smo prejeli povelje, da se vrnemo v Beljak. Popoldne so nas že namestili v Beljaku, v glavnem taborišču, v bližini cerkve Sv. Križa, poleg dravskega mostu. Nastanili so nas po policah v nadstropjih stavbe, ki je nekoč služila skladišču oblek. Po dolgem času smo prejeli bel kruh in kekse. Po Narodnem odboru je bil imenovan kot vodja salezijanec dr. Stuhec, s'arešinstvo pa je prevzel Ciril Hartman.

 nedeljo, 24. junija pa je taboriščni poveljnik javil, da morajo oditi vsi Jugoslovani v taborišče Piccolo. Vzdlž kilometra so nas odložili na nek travnik, kjer se je nahajalo več skupin pripravljenih za transport v Lienz. Kmalu so Poljake iz Lienza pripeljali kamioni. Na te so naložili naše skupine. Z ozirom na dogodke preteklega časa nismo Angležem povsem verjeli... Hartman se je zavaroval s sekuro za slučaj, če ga vrnejo Titovcem. Vožnja se je vlekla kakih sto kilometrov. V Lienzu so nas odložili kamioni pozno zvečer, ko je padal dež.

Z menoj so bili tudi Berčičevi. Poleg otrok so vzeli tudi Mirka, ker je bil sirota. Partizani so mu ubili starše. V februarju 1944 so najprej prišli po očeta in ga likvidirali, ker je od partizanov ušel. Žena je to ubijavcu Brunotu povedala v obraz, zato so tudi njo v mesecu juniju 1944 likvidirali.

Tudi mojega sina so vrnili Angleži iz Vetrinja in ga predali v roke Titovcem, ki so ga neznanu kje ubili.

Lienz, taborišče Pegezz, v mesecu avgustu 1945.

Franc Urh l. r.

Pripomba:

Ta dokument je bil pri oddaji rokopisov v tiskarni, za knjigo *Odpri Grobovi IV. del*, izgubljen. Zaradi tega postavi to besedilo v knjigo *Odpri Grobovi IV. del* pred stran 22.

Avtor knjig *Odpri Grobovi*:
Marijan Kočmur (Franc Ižanec)

DOKUMENTI

(Ob izdaji knjige: dr. F. Žakelj: Taboriščni arhiv priča.)

Ljubljana, julija 1944.

Letalski alarmi so trajali praktično ves dan. Kljub temu so prebivalci Ljubljane in okolice uživali še nekakšen relativen mir. V mestu in tudi v okolici ni bilo več onih znanih policijskih veleracij, tako osovraženih iz časov italijanske zasedbe. Pač pa je slovenska policija s pomočjo domobranskih enot noč za nočjo sistematično razdirala terenske in rajonske trojke komunistov in OF. Zato se je krog od komunistov očiščenega ozemlja v ljubljanski kotlini tako razširil, da ti niso bili več sposobni vršiti ne terorističnih, pa tudi ne propagandnih akcij; njih somišljeniki so bili tako zbegani, da se niso več upali širiti navadnih propagandnih letakov. Kmetje in obrtniki so lahko po treh letih nepotrebnih represalij zopet mirno delali. Čimbolj se je približeval dokončni nemški poraz, čimbližje so prihajale zavezniške čete, tembolj so bili slovenski komunisti organizacijske na tleh tam, kjer so bili nekoč najbolj solidno organizirani: v ljubljanskem organizacijskem Okrožju.

S tem seveda nočemo reči, da je bil splošni položaj za komuniste brezupen. Po 8. septembru 1943 se je komunistom posrečilo zasesti: gozdove in hribe na Dolenjskem, v Istri, na Goriškem, planine na Gorenjskem in štajerskem; končno so svoje akcije celo razširjali na severno pobočje Karavank, Nemci pa so kontrolirali samo večje kraje in najbolj važne prometne zveze. Seveda, komunisti se proti okupatorju nikdar niso borili; vse akcije proti njim so izvajali komunisti samo zato, da so ustvarjali neko težko psihozo med ljudmi; Nemci so bili akcijsko in vojaško vedno tako močni, da so mogli v hipu izvajati najtežje represalije. Toda, čim so se represalije začele, so se komunistični izivači poskrili. Represalije — zelo nečloveške — so zadele tisti del naroda, ki je bil od svojega početka protikomunističen ali vsaj nevtralen in neorganiziran. Tako so znali komunisti že pred „osvoboditvijo“ pospraviti tisto plast slovenskega naroda, ki je nikdar niso marali.

Leta 1943 v jeseni smo pričakovali, da se bodo Angleži in Amerikanci izkrcali na Balkanu. Tega izkrcanja pa ni bilo. Zakaj ne, naj povedo zgodovinarji. Dejstvo je, da tega izkrcanja komunisti nikdar niso želeli. Namesto, da bi voditelji K. P. S. spoznali, da ima slovensko Primorje edinstven geopolitičen trenutek na razpolago, da bi se osvobodila Istra s Trstom,

Goriška z Gorico, so rajši podpirali komunistično-ruske načrte, kako bi Rusija preko Jugoslavije prišla v Trst. Vsi vemo, kako je ta načrt klaverno propadel. Odkar so domobranc v Ljubljanski kotlini dosegli, da je bil tam vsak premik komunizma nemogoč, se je K. P. S. resno bala, da se bo isto zgodilo tudi na Primorskem. Tudi na Primorskem so domobranc, ne pa Nemci, predstavljali edino resno nevarnost za komuniste. Komunisti so bili vedno dobri strategji in računarji: vedeli so, da v borbi ne bodo kos domobrancem. Zato so imeli za ta primer že pripravljeno politično rešitev: *PREMIRJE Z NEMCI*.

V letu 1944. je nemška obramba odpovedala na vseh frontah. Človeške in materialne izgube so bile tako velike, da so morali takorekoč čez noč iz nič ustvarjati nove obrambne linije, da so na ta način vsaj na videz skušali pred javnostjo zakriti veliko katastrofo, ki se je neizprosno približevala: končni poraz. Nihče pa ne more ustvarjati novih obramb, če ne obstajajo zelo dobre zveze bojišča z zaledjem. Sedaj so imeli komunisti zlato priliko pokazati, za kaj jim gre. Ni jim bilo zato, da bi bil Trst z najmanjšimi izgubami in čimprej osvobojen po zapadnih zaveznikih, ampak osvobodjenje naj bi prišlo samo iz vzhoda. Zato je bilo čisto naravno, da so bili komunisti takoj pripravljeni sklepali z Nemci premirje s klavzulo o varnosti prometa na železnicah in cestah. Nemci so pljunili na svojo vojaško čast, prav tako komunisti. Komunisti pa so s premirjem po mednarodnem vojnem pravu dosegli priznanje, da so ZAKONITA SOVRAŽNA VOJAŠKA OBLAST. Tako so vsak čas lahko zahtevali zaščito po mednarodnem vojnem pravu.

Ko je bila poletna vročina na višku (najbrže 5. julija 1944), sem kakor po navadi zjutraj prišel v službo na Policijsko upravo v Ljubljani. V pisarni me je že čakal neki referent z važno novico:

„Ali že veš, da so Nemci sklenili s partizani premirje?“

„Kako pa ti to veš?“

„To je povedal tisti stražnik, ki je snoči spremljal vlak v Postojno in se danes zjutraj vrnil. Ta stražnik je videl premirje nabito na železniški postaji v Postojni. Ti veš, naše glave so v nevarnosti. Pazi, Nemci so prav takšne k.... kakor Italijani. Da sebe rešijo, bodo nas izročili partizanom. Glej, da ne doživimo novi OSMI SEPTEMBER!“

Tisti dan je nemški zvezni oficir prišel precej pozno v službo. Bil je slabo razpoložen. Ko je nekaj slišal o premirju, je postal takoj pozoren

in po tajnem telefonu poklical komandanta Gestapa. Ta o vsem ni ničesar vedel. „Also Herr Loh, nichts, Sie können sich beruhigen.“ (Torej gospod Loh, nič, lahko se pomirite.)

Poklical sem tistega stražnika, ki je prinesel vest o premirju in ga takoj ponovno poslal v Postojno z naročilom „da naj na kolodvoru premirje prepíše. Opoldne sem že imel prepis premirja v rokah in z njim ponovno odšel k nemškemu zveznemu oficirju. Opazil sem takoj, da ni več „beruhigt“ (pomirjen), ampak „sehr besorgt“ (zelo zaskrbljen). Nervozno je prižgal cigaro za cigaro in mi naročil, naj grem takoj h kosilu in se potem nemudoma vrnem na policijo. Popoldne pa je prišel nemški zvezni oficir popolnoma poparjen. Rekel je, da je situacija zelo, zelo resna in, da naj ukažem takoj strogo pripravljenost in pokličem vse policijske uslužbence političnega oddelka na policijo. Nemški zvezni oficir je tudi povedal, da moramo biti pripravljeni Ljubljano evakuirati in se umakniti v tirolske hribe!!! Šele zvečer smo zvedeli, da se je situacija „znatno“ izboljšala. Drugo jutro smo pa brali v dnevnih časopisih izjavo generala Rösenerja, da premirje med Nemci in partizani za tržaško pokrajino, v Ljubljani ne velja. Vsi smo vedeli, da se je s tem situacija zelo malo izboljšala.

Prej časom že sem prejel pismi dveh univerzitetnih profesorjev iz U. S. A., v katerih me prosita „fotokopijo“ premirja med Nemci in partizani iz julija 1944. Tudi sta me povpraševala, če smo Slovenci objavili že kakšne dokumente o zadnji svetovni vojni in me opozorila, da so komunisti doma izdali že mnogo knjig o dokumentih, ki so zanje interesantni!

Pred kratkim sem bral v „Svobodni Sloveniji“ oglas o knjigi, ki jo je izdal g. prof. dr. Filip Žakelj: TABORIŠČNI ARHIV PRIČA. Knjiga ima prav prikupen format, vsebina je dobro razporejena in zelo pregledna. Vrstijo se žalostne zgodbe druga za drugo že od začetka mobilizacije (marec 1941) naprej. Knjiga prinaša to, kar je za zgodovino važno — datume, kraje, imena in fotografije.²

1.) Po tridesetih letih, kljub mnogim povpraševanjem, nisem mogel najti besedila pogodbe. Ne verjamem, da jo bodo komunisti v domovini objavili. Danes se samo še spominjam, da se je prva točka premirja približno glasila tako: Nemške čete prevzamejo varnost prometa na cestah. Nemške in partizanske postojanke se razmaknejo ena od druge 10 Km. Premirje je obsegalo približno 10 točk.

2.) Knjiga TABORIŠČNI ARHIV PRIČA 1. zv. obsega 304 strani in stane v Argentini 35.— novih pesov. Naroča se pri g. prof. dr. Filipu Žaklju, Rivadavia 231 ADROGUE (Bs. As.) ali pa v slovenskih pisarnah in poverjenikih. Treba je povrniti tudi zavojnino, poštnino in priporočnino.

Ko sem knjigo samo prelistal, sem po nekaj minutah že našel na 55. strani poročilo o premirju, o podpisanih in krajih, kjer so se vršila pogajanja med Nemci in partizani.³

Knjiga je zanimiva za starejše ljudi, ki so se borili in po tridesetih letih že pozabili na mnogo imen in posameznosti. Zanimiva je pa tudi za odraslo mladino, ki nas vedno sprašuje, „zakaj smo se s takšno zagrizenostjo borili.“ Zato spada ta knjiga v vsako družinsko knjižnico. Neobhodno pa je potrebna za vse Slovence, ki se zanimajo za zgodovino.

Gospodu prof. dr. Žaklju priskrbeno čestitam!

Uporabljam to priliko za prošnjo vsem, ki imajo ali vedo še kakšno podrobnost o premirju, naj to sporočijo meni ali uredništvu Vestnika.

Loč

3.) Že v juniju 1965. leta je v Vestniku (XVI) na str. 143 i. sl. izšel članek g. Franca Zorca — Koclja o neki pogodbi med Nemci in partizani že v aprilu l. 1944. Pogodbo med nemškimi častniki in partizani je bila podpisana v hotelu „Soča“ v Idriji. Po končanem podpisu pogodbe so se Nemci in partizani pogodili, da bodo v javnosti razširili vest, da so se pogajanja razbila.

Slovenska cerkev v Buenos Airesu

26. maja je msgr. Anton Orehar blagoslovil novo cerkev Marije Pomagaj v središču slovenskega življenja v Buenos Airesu, v Slovenski hiši na ulici Ramón L. Falcón 4158.

Med slovesno mašo je msgr. Orehar imel slavnostni govor, iz katerega prinašamo najbolj važne odstavke:

„Rojaki, Slovenci, ki ste se zbrali skupaj iz naše Argentine, iz Severne Amerike, Evrope, imamo tudi Slovenko iz Anglije, ki prihaja kot misijonarka med nas.

Zbrali smo se k enemu izmed najlepših praznikov kar jih obhajamo v času odkar smo v Argentini. Zbrali smo se k blagoslovu naše spominke cerkve. Vsaka slovenska hiša ima in je imela tako imenovani „Bogkov kot“. V ta kot smo postavili križ, podoba Marije in svetnikov in pred tem oltarjem se je družina zbirala k molitvi. Prav tako je tudi naša slovenska hiša na slovesen način danes dobila svoj „Bogkov kot“, ko na slovesen način izročamo Bogu v čast, Materi božji v počeščenje, nam pa v blagoslov, to našo cerkev.

V tej cerkvi nimamo samo podobe Boga, ampak imamo Boga samega. Če gledate proti desni strani vidite, da je tam tabenakelj, bivališče živega Boga. Jezus živi tam zato, da nam deli milosti, kar pomenijo rože, ki so na tabenakeljskih vratcih, in nam kličejo naj prihajamo k Njemu, da dobimo to kar nam On podeljuje. Kristus sam ima tako svoj prestol v naši cerkvi. Kot nam je pred osemnajstimi leti rekel rajni škof Rožman, ko je blagoslavljal našečasne prostore: „Prišel bo čas, ko boste tudi Slovenci v Argentini imeli svojo dvorano in svojo cerkev, če boste držali skupaj.“

To se je danes uresničilo. Kristus živi v tabernaklju in Kristus nam iz tabernakelja deli milosti.

Začetek božjega življenja se prične pri krstniku, ki ga imamo pri malih vratih. Tam sprejemamo in bomo sprejemali naše nove člane narodne družine v Kristusovo Cerkev, med ude Kristusovega skrivnostnega telesa. Da moramo živeti Bogu prav, tako kakor on želi, imamo ob strani, že proti središču ambon, kjer se božja beseda razlaga zato, da bi mogli tudi danes prav živeti po božji volji.

In kmalu tam zraven je središče naše cerkve, to je oltar. Na oltarju se opravlja in se bo opravljala, Bog daj še dolgo, daritev svete maše, v kateri se Jezus z nami vred daruje za naš blagoslov, za našo srečo. Uči nas žrtv. Da na te žrtve ne pozabimo nam je nad oltarjem postavljen velik križ, ki je zunanja podoba živega Kristusa, ki na tihem živi v tabernakelju. Velik križ nad oltarjem, ki gleda po cerkvi in ven na prostore naše hiše, naj nam pokaže nazorno, da je Kristus Bog, Gospodar naše hiše. Da hočemo vse življenje, ki se tukaj ureja, ki se tukaj živi, živeti po Kristusovi besedi.

In da bomo vedeli, da naše življenje tudi vnaprej ne bo brez stisk in težav, imamo ob desni strani naprej sveti križev pot. Kristus nam s svojim trpljenjem pokaže, da je trpljenje tudi delež naš v življenju. Hodite po svojih stopinjah, tako nam reče Jezus in hoče, da njemu ostanemo zvesti tudi na štirinajstih postajah križevega pota. In če se morda našim postajam še kakšna doda, bomo ostali s Kristusom.

Glejte, to je Bog v naši cerkvi. Nad oltarjem vidite sliko naše Marije Pomagaj (slikar Marijan Koritnik je že umrl). Ona nas spremlja v vseh cerkvenih prostorih kar smo jih imeli v izseljenstvu v Argentini. Marija je dobila naslov Marija Pomočnica, Marija Pomagaj, v stiski in zaupanju. Ona je krepila papeža, ki je bil zaprt, ona je krepila kristjane, ki so se borili proti Turkom, ona je varovala, po delu Janeza Bosca, ogroženo mladino. Glejte, tako je Marija naša pomočnica in nam Slovencem še na poseben način, ko nosi svoj naslov med nami Marija Pomagaj z Brezij, kjer so se zbirali zdravi, bolni, trpeči, vojaki, invalidi, ženini in neveste, grešniki, duhovniki s svojim ljudstvom, ki so prišli urejati svoje načrte za božje življenje med slovenskim božjim ljudstvom.

In prav ta Marija Pomagaj je bila poleg Boga, naša najzvestejša spremljevalka takrat, ko smo morali pred leti prestopiti mejo domovine in nastopiti tužno pot begunstva, ki ostane kljub vsemu, za vse čase tužna in bedna, ker smo morali zapustiti to, kar je bilo naše, to, do česar imamo pravico, zapustiti smo morali domovino. Marija ki je bila Pomagaj prej, je bila Marija Pomagaj tudi z nami. In potem smo jo postavljali na oltarje zunaj pod nebom, v barakah, po taboriščih. Spomnimo se na Vetrinje, Lienz, Spittal in druga taborišča v Avstriji. Marija je šla tudi z drugo skupino z nami v Italijo. Postavili smo jo v Monigo, Servigliano, Senigallia, Barletta, Trani, in nazadnje se je z nami poslavljala v Napoli iz Evrope, da nam je ugledila pot v izseljenstvo, preskrbela pot v svobodno življenje. In ko smo prišli sem, smo jo postavili spet na naše, sicer skromne oltarje. Dobila je lep oltar v semeniških Brezjah v Adroguetu, dobila je prostor po naših slovenskih hišah, kamor smo jo postavljali. Zlasti leta 1945, ko smo obnovljali posvetitev Marijinemu brezmadežnemu srcu.

To Marijo Pomagaj prosimo, naj ostane z nami. Naj ona ostane z nami, da nas uči, da nas vodi, da nas tolaži in da nas svari, kadar bi morda mi naredili korak, ki ne bi bil Bogu v čast, nam pa v zveličanje.

Tretja posebnost naše cerkve, ki je doslej edinstvena na svetu med Slovenci, je pa tretji oddelek naše cerkve, tako imenovana spominska stena. To je spomenik žrtvam, katerega doma ne morejo postaviti. Drugod po svetu na poseben način tega niso storili, da bi imeli spominsko cerkev. Mi naj bi

bili med prvimi, ki smo se na lep način spomnili vseh žrtev, katerih spomin obhajamo v teh letih, naših zadnjih tridesetih, petintridesetih letih.

Ko gledate v spominsko steno tam, vidite oblake: to so viharji skozi katere so te žrtve šle. Za tem viharjem mi gledamo dih smrti. Poslušamo krike pred smrtjo, vidimo železne okove, kri in strele. Vidimo zadnje krike pred smrtjo: „Marija Pomagaj; Bog, odpusti.“ To je spominska stena, katero mi danes slovesno otvarjamo in se spominjamo žrtev, ki so za nas umrle. Za to spominsko steno pa glejmo tudi mi vse zapore. Glejmo celice zasliševanja, glejmo družine brez očeta, in glejmo vse trpljenje ljudi, ki so odtrgani od svojega rodnega doma. Glejmo tudi mi svoje begunstvo, glejmo svoje izseljenstvo, zlasti izpostavljeno vsem nevarnostim, katere v tujini imamo; za njimi gledamo v vseh tridesetih letih uklenjeno slovenstvo.

Ko gledamo te tri dele naše cerkve naj gre naša misel k Bogu in ga prosimo, da bomo razumeli to, kar nam hočejo vsi trije deli povedati. Prvi del naj nam pove, zahvalite se. Zahvalite se Bogu, da nam je odprl oči in ušesa pred tolikimi desetletji, da nam je dal pastirje: škofa Gregorija, duhovnike, laike, ki so nas učili resnico. Zahvalimo se Bogu, da nam je dal ušesa, da smo to resnico tudi poslušali in smo jo hoteli izvesti. Zahvalimo se Bogu, da nam je ohranil življenje, da nas je v begunstvu varoval gnilobe, in da nas je preko morja pripeljal v svobodo dela in življenja. To je prvo kar nam pove beseda zahvala.

Zahvalimo se Mariji, ki je ostala doslej z nami: za vse, kar je za nas dobrega naredila, od tistega trenutka, ko smo se odtrgali od rodni hiši od naših župnij in naših krajev, do trenutka, ko smo začutili zemljo svobode pod svojimi nogami. *Zahvalimo se tem žrtvam, ki so za nas umrle in poslušajmo klic, katerega imate napisanega na spominski steni: „Ne bodite mrtvi za nas, mrtve.“* In mislimo na njihovo žrtev, ki so jo naredili ne v svojo čast, temveč v čast Bogu in v dobro nam. Zato hvala tistim, ki so mrtvi, hvala pa vsem tistim, ki trpijo še danes iz tega ali onega ozira zaradi resnice, kateri so hoteli ostati zvesti.

In zadnje: ljubite se med seboj. Vsi nas učijo najprej ljubezni do Boga. Da bomo znali živeti, da bomo znali trpeti. Ljubimo Boga, da se bomo zuali ljubiti med seboj. Naj ne bodo te besede o krščanski ljubezni, ki jih kličemo in potem večkrat ponavljamo, prazne besede. Od Boga se naučimo, da se bomo res ljubili med seboj kot bratje. Ljubite se med seboj; tako nam kličejo Bog, Marija in naše žrtve. Bodite res med seboj bratje. *Odpustite si, Resno se trudite za ljubezen, če ne je tudi naša vera prazna. Vera brez ljubezni v krščanstvu ne pomeni veliko. Tudi tisti, ki nam iz smrti in v življenju kričejo, nam kličejo tudi to: odpustite našim morilcem, odpustite svojim preganjalcem. Molimo danes tukaj za domovino. Molimo danes tudi za tiste, če je med njimi kaj brezbožnikov. Molimo za zakrknjene, molimo za zapeljane, molimo za tiste, ki nam morda časih niso želeli dobrega; sodili ne bomo.*

Potem naj kličejo vsi trije: Bog, Marija in naše žrtve: iz ljubezni sodite pravično. Sodite tudi vse tiste, ki v domovini živijo tako kot jih mora soditi kristjan. Sodite pravilno pastirje in vernike. Za vse pastirje velja beseda: kdor vas posluša, mene posluša, kdor vas spoštuje, mene spoštuje. Sodimo zlasti pametno tudi ravnanje in delo pastirjev v domovini. *Kot smo spoštovali pastirja Gregorija, moramo Slovenci spoštovati pastirje, ki jih imamo danes, naj se imenuje kakor hoče. Dokler ga papež pusti, da je pastir, čezenj nobene besede. Oni odgovarjajo papežu in Bogu, nismo mi sodniki, da bi jih postavljali pred sodbo.* Spomnimo se na naš slovenski pregovor, ki pravi, ne samo v materialnem pomenu ampak predvsem v duhovnem: „cerkveno je ognjeno.““

Na dan blagoslovitve so zastopniki obeh borčevskih organizacij,

Tabor in Vestnika, položili narodni šopek pred spomenikom padlih. Na šopku je v imenu pobitih in pomorjenih bilo zapisano: „Tudi mi smo z vami.“

PISMA UREDNIŠTVU

Kdo koketira z Nemci?

Uredništvu Vestnika!

Dne 13. junija 1973 sem poslal uredniku „Klica Triglava“ vprašanje oz. pojasnilo k članku, ki ga je napisal A. U. in je bil objavljen v „Klicu Triglava“ v števil. 406 na str. 8. Ker pa to pojasnilo ni bilo objavljeno v teku enega leta potem, ko je bilo poslano uredniku, prosim uredništvo Vestnika, da ga objavi v svojem listu, da se sliši tudi druga plat zvona.

Lepo pozdravlja

Rudolf Smersu l. r.

Pojasnilo se je glasilo takole:

San Andrés, 13. junija 1973.

Spoštovani gospod urednik „Klica Triglava“.

V „Klicu Triglava“ (števil. 406, str. 8) berem naslednje stavke, ki jih je napisal A. U.: „Ne zanima pa slovenske emigracije bitka (zadnja?), ki jo bijejo koroški bratje za svoj obstoj. Ne vem, če je temu vzrok dejstvo, da še vedno obstojajo politiki, ki koketirajo z Nemci in obujajo spomine na staro cesarsko in katoliško Avstrijo, in Jugoslavije s „Srbi“ niso mogli prebaviti“.

Ali je res, da slovenska emigracija ne spremlja težkega boja koroških bratov? Čeor količikaj spremlja pisanje emigrantskega tiska in delovanje organizacij slovenskih emigrantov, mora vedeti in priznati, da se slovenska emigracija zelo zanima in po svojih močeh tudi sodeluje s koroškimi brati pri njihovem boju za obstoj. Naj spomnim tu samo na akcijo slovenskih emigrantov za pravice koroških Slovencev v cerkvenem in verskem življenju. Na stotine pisem je bilo pred leti poslanih iz emigracijskih središč na škofijo v Celovec. Dalje naj omenim veliko število člankov in razprav v slovenskem emigrantskem tisku o koroških problemih. Po mnenju strokovnjakov je ena najboljše in najboljše razprav o koroškem vprašanju izšla v emigrantskem „Zborniku Svobodne Slovenije“ (v letnikih 1966/67/68/69 in 1970) pod naslovom „Boj slovenske manjšine v krški škofiji na Koroškem za verski pouk otrok v slovenščini“. Naj še omenim, da ni nudila slovenska emigracija samo moralne, ampak tudi materialno pomoč.

Trditve, da še vedno obstojajo politiki, ki koketirajo z Nemci, pa je naravnost žaljiva za vse aktivne slovenske politične delavce v emigraciji. Podpisani, ki delam na političnem področju nad 40 let in ki poznam mišlje-

nje in delovanje ogromne večine slovenskih emigrantskih političnih delavcev, moram izjaviti, da ne poznam nobenega politika, ki bi koketiral z Nemci in obujal spomine na storo cesarsko in katoliško Avstrijo. Če pa pozna pisec članka — A. U. — takega takega politika, naj zapiše njegovo ime in naj ne meče blata na vse politike. Glede tega, kdo ni mogel prebaviti Jugoslavije s „Srbi“, pa naj pisec prebere kako dobro zgodovino Jugoslavije in še posebej življenjepis dr. Antona Korošca.

Gospod urednik, hvaležen Vam bom za objavo gornjih vrstic v „Klicu Triglava“.

Lepo pozdravljam.

Rudolf Smersu l. r.

Pripominjam, da se je tudi še potem, ko sem gornje pismo poslal uredništvu „Klica Triglava“, izvršilo v korist koroških Slovencev mnogo akcij zlasti ob uničenju slovenskih cestnih napisov na Koroškem. Kot primer naj navedem dve akciji Narodnega odbora: oster protest, ki je bil poslan kanclerju Kreiskemu, ki je odgovoril, da se bo ta problem v kratkem povoljno rešil. Ker pa ni avstrijska vlada ničesar storila, je NO sestavil spomenico o preganjanju koroških Slovencev, zbral nanjo nekaj tisoč podpisov slovenskih emigrantov in to poslal generalnemu tajniku Združenih narodov dr. Waldheimu. Ni treba posebej poudarjati, da je vse slovensko emigrantsko časopisje dalo in še daje veliko publiciteto dogodkom na Koroškem.

Paterson, 14. 4. 1974

Dragi gospod urednik!

Argentinci ste fejest ljudje. Človek vas je vesel. Pri nas pa je kar preveč komodnosti.

Z vso dušo pozdravljam, da ste precej izvodov „Temeljev marksizma“ poslali na Koroško in Primorsko in med mladino, in rad prispevam nekaj za stroške. Upam, da se bodo tudi drugi rojaki od tod odzvali. Kaj pa v Nemčijo ste kaj poslali? Tam je tudi hvaležno polje.

Zase naročam 50 izvodov. Korajžno naprej in srčne pozdrave! Priloga: ček za 50 dolarjev.

vdani Franc Blatnik, S. D. B. l. r.

Nova obletnica 29. oktobra 1918 naj nas spomni na tisti veliki dan v slovenski zgodovini, ko smo se otesli nemškega jarma, pod katerim bi nas prej ali slej objela narodna smrt. Obenem pa naj nas ta zgodovinski detum opomni na to, da doživljajo narodi tako usodo, kakršno si sami skujejo. Vztrajno delo in vztrajni boj redno prinašata uspeh in zmago; golo besedničje in deklamiranje pa ne vodita nikamor. Nov 29. oktober, na katerega se bomo otesli komunističnega jarma, bomo doživeli samo z modrim in vztrajnim delom, z nepopustljivostjo v načelih in edinostjo v slovenskih vrstah.

Dolžnost pričevanja

Spet smo se zbrali na tem božjepotnem kraju za naš slovenski Spominski dan. Prav je, da se tudi mi clevelandski Slovenci spominjamo svojih rajnih po drugi svetovni vojni, podobno kot se Amerikanci spominjajo svojih padlih in jim krasijo grobove vsa leta po državljanski vojni. Sicer praznujejo tudi v Sloveniji „Dan mrtvih“, a teh, ki jim mi posvečamo današnji dan, se tam ne sme omenjati. Njihovih grobov ni dovoljeno krasiti. Še poizvedovati o njih se ne sme. O njih je zapovedan molk, kakor da bi teh mož in fantov, čigar telesa počivajo nekje v Kočevskem Rogu, Teharjih in drugod, sploh nikoli ne bi bilo.

Nam, ki „po Gospodovi milosti nismo bili pokončani“, se spodobi, da zvesto hranimo spomin nanje. Naša krščanska dolžnost je, da molimo zanje in se jim v molitvi priporočamo. S tem jim izkazujemo svojo ljubezen in priznanje za njihovo največjo žrtev, za žrtev življenja. Kako bi ne izražovali hvaležnega spomina tistim, ki so dali za nas in našo bodočnost vse, kar so imeli?

Vendar spomin, molitev, priznanje, ljubezen in hvaležnost še niso dovolj. Ista krščanska dolžnost nam narekuje, da *tudi pričujemo o naših junakih in mučencih*. Dolžnost pričevanja je naložena zlasti nam, ki živimo v deželi, kjer beseda o svobodi in pravicah človeka ni prazna beseda. Tu imamo tolikšno svobodo govora, vere in združevanja, svobodo dela in posesti, kot nikjer na svetu. Zato ne smemo in ne moremo molčati o tem, kar smo videli in doživeli pred devetindvajsetimi leti.

Mi, ki smo se rodili leta 1922 ali prej, smo bili priče nezaslišanih grozot, ko je groza zares postala grozna in mrak tako mračen, da se z njim srednjeveški niti ne da primerjati. Mi moramo pričati o vnebovpijočih političnih in človečanskih zločinih in zverinstvu Komunistične partije v Sloveniji v vojnih letih in po maju, juniju in juliju leta 1945. Odgovornost, ki jo imamo pred svobodnim svetom in zgodovino, nas priganja, da govorimo in oznanjamo resnico o naši veliki tragediji.

Zato torej imamo dovolj vzroka, da vsako leto obhajamo naše Spominške dneve. Iz leta v leto jih obhajamo in upamo, da jih bomo vse dotlej, ko bo Slovenija spet zares svobodna, ko se bodo na naši rodni zemlji spet spoštovale pravice človeka, ne samo v praznih besedah in pustih zvokih, ampak v življenju in resnici. Narava človeka, zlasti slovenskega, ki je tako tesno zraščena s krščanstvom, se ne da varati za večne čase! Prej ali slej bodo te od Boga dane, neodjemljive pravice spet ustoličene in konec bo komunističnega jarma in njegovega ponarejanja človeka in zgodovine.

V tej veri in zaupanju nas je v preteklem letu potrdilo zgledno pričevanje ravnatelja Dolenca. V svoji življenjepisni knjigi „Moja rast“ med

drugim pravi: „Prišel bo čas, ko se bo tudi pri nas lahko javno ugotovilo, da so premnogi trpeli predvsem zaradi tega, ker so poznali resnico o komunizmu v Sovjetski Zvezi in o njenih metodah. Takrat bo zahtevala pravičnost, da se tudi tem mučencem da vsaj skromno zadoščenje, ne zaradi mrtvih, saj ga ne potrebujejo, ampak zaradi poštenosti do zgodovine in zaradi poznejših rodov, ki se bodo iz zgodovine učili“. (Str. 187).

Da, zadnje vzroke za strahote komunizma in tudi za našo največjo bolečino — Vetrinjsko tragedijo —, ko je bilo dvanajst tisoč naših fantov in že končani vojni vrnjenih in brez sodbe pobitih, je treba iskati v neveri. Ivan Dolencec pravi: „Komunizem je otrok nevere“. In naš veliki škof Rožman nas je v svojem pastirskem pismu 30. nov. 1943 opozoril, da „boj proti brezbožnemu komunizmu ni politika, ampak verska zadeva, saj se vendar tiče vere v Boga, torej najbolj osnovne resnice vsake vere...“.

Ne zaradi kakih sebičnih namenov ali zgolj zaradi kakih materialnih dobrin, temveč zaradi neomajne vere v duhovne vrednote in zaradi temeljitega poznanja komunizma, ki vse to, kar je slovenskemu človeku najdražje tepta, je bila pri nas protirevolucija med vojno in okupacijo tako množična. Zaradi vere v duhovne vrednote so se dvignili četniki, vaški stražarji in domobrancji in tisoči so padli, bili mučeni in izgnani.

Ko se danes tako spominjamo naših dragih rajnih in vseh žrtev vojne in komunistične revolucije, molimo zanje kot nam Cerkev velevala. Upamo pa, da premnogi že gledajo slavo božjega veličastva, tisto slavo, ki jo je gledal prvi mučenec Sv. Štefan.

Upati smemo, da so naši dragi že v tisti množici, ki jo je videl sv. Janez v Skrivnem razodetju, svetli, očiščeni v Jagnjetovi in svoji lastni krvi. Tudi oni so umrli zaradi pričevanja! Njim, ki so živeli krščansko življenje in si niso pomišljali dati svojega življenja, se priporočajmo tudi mi pri sv. daritvi. Naj bi bili tudi mi pričevalci v sedanjosti in okoliščinah, v katere nas je poslala božja roka. Naj bi ohranili vero, kot so jo naši dragi mučenci! V medsebojni ljubezni zaupno hodimo za Kristusom, ki je kot edini Zveličar stopil v našo človeško zgodovino. In hodeč velikodušno po tej poti, vemo, da gremo naproti tistemu cilju zaradi katerega je bilo vse ustvarjeno — za božje kraljestvo na zemlji in onkraj te zemeljske poti v večnosti, kjer upamo, da se bomo spet sešli z našimi dragimi.

Daj nam danes naš vsakdanji kruh:

Ne samo njim, ki imajo vsega v obilju:

daj ga vsem milijonom, ki kruha stradajo,

daj ga vsem, ki so zaradi uboštva izgubili vero,

daj ga vsem, ki jim je stradež zamoril čut ljubezni,

daj ga posebno tistim, ki od lakote umirajo.

Iz knjige: Franc Sodja CM, „Lepo je biti mlad“

Naprej

General Rudolf Maister, rojen pred 100 leti, ni bil samo odločen in pogumen vojak, ki je rešil za slovenstvo Maribor in njegovo širšo okolico, ampak je bil tudi pesnik. V začetku leta 1918 je objavil naslednje verze, ki so v tistih avstrijskih časih pomenili ne le poziv na upor zoper obstoječo oblast, temveč pravo veleizdajo.

Naprej, bratje!

Naša pomlad gre iz tal,
bistra ko burja, močna ko val;
v naša domovja se je zagnala,
tmo razklala, sonce skovala,
sonce,
kralja Matjaža dan.

Bratje, v sedlo, vajeti v dlan;
Drava nas zove, Jadran rjove,
vranci naj skrešejo trdne podkove,
bratje,
naprej!

Kot list slovenskih borcev je prav, da se spomnimo stoletnice generala Rudolfa Maistra. Njegova neminljiva zasluga je, da je danes Maribor slovenski.

Maister se je rodil 29. marca 1874 v Kamniku. Po končanem šestem gimnazijskem razredu je odšel v vojaško šolo (kadetnico) v Dunajsko Novo mesto, kjer je postal poročnik leta 1895.

Svoje narodne zavednosti tudi v času svojega službovanja v Avstriji Maister ni skrival in je imel zaradi tega mnogo sitnosti, in celo preganjan je bil zaradi tega. Med prvo svetovno vojno se je moral pred divizijskim sodiščem v Gradcu zagovarjati zaradi sabotaže, reševanja slovenskih vojakov pred fronto. Očitili so mu tudi srbofilstvo. Zaradi pomanjkanja dokazov pa je bil oproščen. Kmalu je prišel v Maribor, kjer je leta 1918 opravil svojo največjo življenjsko nalogo: z majhno četo slovenskih vojakov je zasedel Maribor, pregnal iz njega nemške vojake in tako rešil Maribor in okolico za Slovenijo. Gotovo spada to med najpomembnejša dejanja v slovenski zgodovini.

ČESTITAMO!

Dr. Tine Debeljak, eden naših najbolj aktivnih kulturnih delavcev, je dobil za svoje kulturno delo novo priznanje in sicer nagrado Alfreda Jurzykowskega, ki je najvišja nagrada v poljski emigraciji za kulturno delo Poljakov ter za širjenje poljske kulture v svetu. V dopisu, ki ga je dr. Debeljak dobil od predsednika Ustanove Alfreda Jurzykowskega, je bilo omenjeno, da omenjena ustanova podeljuje dr. Debeljaku nagrado za delo s področja prevajanja poljskih leposlovnih del v sloevnščino.

Ko je bila ta čestitka že napisana, pa smo zvedeli, da je dobil dr. Debeljak novo visoko odlikovanje poljske vlade in sicer oficirski križ *Poloniae restitutae*, ki je ena najvišjih poljskih odlikovanj.

Svojemu dragemu prijatelju in sodelavcu, avtorju Velike Črne maše za pobite Slovence in nešteti drugih del, v katerih so v pravi luči pokazani slovenski protikomunistični borci, iskreno in pristrčno čestitamo.

Čigava je cona B?

Italijani radi od časa do časa postavljajo zahtevo po coni B, ki je bila z londonskim sporazumom priključena Jugoslaviji, dočim je bila cona A (Trst in okolica) prisojena Italiji. Italijani utemeljujejo svojo zahtevo s tem, češ da je cona B dana Jugoslaviji samo v upravo, da pa je to ozemlje (na katerem stanuje 80.000 Slovencev in Hrvatov in samo 6.000 Italijanov (opomba ured.) italijansko nacionalno ozemlje, do katerega ima Italija absolutno pravico, kateri se ni nikdar odpovedala.

Če bi omenjena italijanska utemeljitev držala za cono B, potem seveda prav v natančno isti meri velja za cono A in torej more Jugoslavija prav z isto upravičenostjo zahtevati zase slovenske kraje, ki so sedaj v coni A.

Da pa italijansko tolmačenje londonskega sporazuma ni pravilno, dokazuje — poleg še drugih dokumentov — izjava bivšega predsednika italijanske republike Luigija Einaudija v njegovi knjigi spominov „Lo scrittoio del Presidente 1948-55“, kjer piše tudi o tržaškem vprašanju. Omenja poslanico italijanskega ministrskega sveta (z besedilom londonske spomenice o soglasju), ki mu jo je izročil predsednik vlade prav na dan podpisa sporazuma (5. oktobra 1954). Predsednik republike Einaudi je

pismeno čestital ministrskemu svetu ter se mu zahvalil za neizmerna prizadevanja v neugodnem ozračju za to, da je prišel Trst zopet pod Italijo ter so bile s tem Italiji priznane njene pravice. Einaudi se ministrskemu svetu tudi zahvaljuje, ker je pri pogajanjih pokazal „izreden pogum pri reševanju tržaškega vprašanja s *KOMPROMISOM* (*del non facile coraggio di risolvere per un compromesso*) ter za delo za mir in blaginjo narodov.

Iz tega je jasno razvidno, da ni bila Italijanom vsiljena rešitev, ki jo predvideva londonski sporazum, ampak je bil to resnično sporazum med državami. S tem sporazumom se je Jugoslavija odpovedala conì A, Italijani pa conì B. Ta sporazum torej velja za obe stranki ali pa za nobeno. Če za nobeno, potem sme Jugoslavija z isto upravičenostjo zahtevati cono A zase, kakor sedaj Italijani zahtevajo zase cono B.

Posebno sramotno pa je, da tržaški katoliški list „Vita nuova“ krepko podpira to iredentistično gonjo, kar je javno obsodila tudi ljubljanska „Družina“.

SLOVENSKA MLADINA NE VIDI NITI PET KORAKOV PRED SEBOJ

Tako je dobesedno zapisal „Sij“ v svoji številki 10, ko primerja slovensko mladino s hrvaško. Tudi piše, da nam je mladina ušla. Take nestvarne trditve in žalitve more zapisati samo človek, ki razmer med slovensko mladino ne pozna ali noče poznati. Kdor obiskuje slovenske mladinske dneve, kdor obiskuje mladinske sestanke, kdor vidi množice naše mladine v slovenskih šolah, posebno v Srednješolskem tečaju, bo videl, da so naše mladinske prireditve „dupkom pune“ (da uporabimo izraz pisca v Siju). Ali naša mladina vidi ali ne vidi niti pet korakov pred seboj, pa je dokaz med drugim njena revija „Mladinska vez“ in vsakoletni Almanah abiturientov Srednješolskega tečaja. Mirno lahko rečemo, da ni nobena emigrantška mladina tako organizirana in tako delavna kot slovenska. Dobro se zaveda svojega zgodovinskega poslanstva in smo ponosni nanjo.

Kadar ne moremo najti zadovoljstva v nas samih, ga zastonj iščemo drugod.

La Rochefoucauld

Izkušnja je glavniki, ki ga nam daje narava, ko smo že plešasti.

Belgijski pregovor

Cleveland

i

SPOMINSKI DAN

V nedeljo, 26. maja 1974, je Društvo slov. protikomunističnih borcev v Clevelandu zopet pripravilo lepo in dostojno spominsko svečanost v spomin padlih slovenskih žrtev med zadnjo vojsko in komunistično revolucijo. Ta cerkvena spominska svečanost se tradicionalno vrši že dvajset let pri votlini Lurške Marije na Providence Height, Chardon Road. Najprej je na tem mestu opravljal sv. maše v ta namen ranjki škof dr. Gregorij Rožman, za njim nekaj let pokojni dekan Matija Škerbec, potem č. g. Jože Cvelbar, sedaj pa že nekaj let č. g. dr. Pavel Krajnik.

Vreme je to nedeljo bilo bolj hladno, kar pa ni zadržalo ljudi in je bila v zadnjih letih najlepša udeležba. Tudi narodne noše so bile zelo lepo soudeležene pri tej spominski svečanosti.

Pred sv. mašo so bivši borci položili krasen venec rdečih nageljnov pred kip Lurške Marije v spomin padlim žrtvam. Med polaganjem venca so pevci peli narodno žalostinko „Nebo žari...“

Sv. maša, ki jo je daroval č. g. dr. Pavel Krajnik, se je začela ob 11. uri. Predsednik Zveze DSPB Karel Mauser je bil lektor, petje je vodil g. Rudi Knez.

Pred začetkom sv. maše je Karel Mauser kot lektor uvedel navzoče v namen in pomen te sv. maše:

„Spet obhajamo slovenski spominski dan in smo zbrani, da se s sveto daritvijo in molitvami spominimo vseh tistih, ki so bili pomorjeni ali so padli med revolucijo, vseh, ki so bili vrnjeni in pobiti in vseh, ki so zgubili življenje v tistih letih, ker so ljubili svoje krščansko prepričanje in pravo svobodo.“

Prvo berilo današnje nedelje govori o smrti dijakona Štefana. Tedaj so zavpili z močnim glasom, si zatisnili ušesa in vsi hkrati planili nanj. In vrgli so ga iz mesta ter ga kamenjali.

Tako se je zgodilo s temi, ki se jih danes spominjamo. Odpeljali so jih iz mesta in jih pobili.

In Štefan je molil zanje: Gospod, ne prištevaj jim tega greha. In ko je to rekel, je zaspal v Gospodu.

Združimo danes svoje molitve z molitvami teh žrtev in prosimo Boga, da slovenskega naroda nikdar ne zapusti.

In se spominimo v molitvi tudi obeh, ki sta tolikokrat darovala sveto mašo na temle mestu: Prevzvišenega škofa dr. Gregorija Rožmana in msgr. Matija Škerbca. Pridružena tisočim Slovincem naj tudi za nas prosita.

Popoldne ob dveh bodo tu pete litanije, po litanijah gremo na pokopališče Vernih duš, kjer pomolimo za vse naše mrtve. V teh letih smo jih že toliko vrnili v božje naročje.“

Za to spominsko svečanost je č. g. dr. Pavel Krajnik z vsebinsko globoko pridigo zajel pomen te svečanosti. (Njegov cerkveni govor objavljam posebej na drugem mestu).

Po sv. maši je Karel Mauser še povedal, da prav na ta dan posvečajo v Buenos Airesu novo cerkev v spomin padlim žrtvam vojske in komunistične revolucije, in če kdo more in želi, more v ta namen kaj darovati. Nadalje je tudi napovedal, da bo čez 14 dni na Slovenski pristavi še ena spominska proslava, ki jo priredi borčevska organizacija Tabor in je priporočal udeležbo tudi na tisti spominski proslavi.

Na Mauserjevo opozorilo in prošnjo za darove za novo cerkev v Buenos Airesu so se navzoči lepo odzvali in darovali kar znatno vsoto za cerkev.

Po sv. maši so odšli nekateri domov na kosilo, mnogi pa so ostali kar

tam in počakali na pete litanije ob dveh popoldne. Ura je bila že blizu dveh in dr. Krajnik se je že pripravljaj za litanije, Mauserja in gospe pa še ni bilo. Nikdo ni nič hudega slutil, pogrešali pa smo oba, ker sta prej vedno bila hitro nazaj. Tik pred začetkom litanij pa je Jože Melaher prejel od gospe Mauserjeve sporočilo, da je Karel Mauser dobil hud srčen napad in so ga morali takoj prepeljati v bolnišnico.

To sporočilo nas je zadelo kot strela. Nikdo ni predpoldne kaj posebnega opazil na Mauserju, le nekam bolj resno je govoril. Ljudem nismo naznanili, kaj se je zgodilo. Po litanijah je č. g. dr. Krajnik z mislijo na Mauserja pridal še molitev za naše bolnike.

S tako hudo in negotovo novico smo se peljali na pokopališče. Tudi na pokopališču je bilo letos več ljudi kot prejšnja leta. Ustavili smo se najprej ob grobu dr. Miha Kreka. Dr. Pavel Krajnik in č. g. Jože Vovk sta molila iz beril molitve za mrtve. Nato smo se ustavili ob grobovih slovenskih vojakov, ki so kot ameriški vojaki padli v Vietnamu in končno ob grobu generala Ivana Prezlja. Pred zaključkom je č. g. Pavel Krajnik dodal še molitev za bolnega Karla Mauserja. Nekateri ljudje sploh niso mogli dojeti, da je bila molitev namenjena za istega Mauserja, ki je še predpoldne bil lektor pri sv. maši.

Po zaključenih skupinskih molitvah so se ljudje razhajali in šli pomolit na grobove svojih družinskih članov, ki so tam pokopani, ali na grobove dragih prijateljev in znancev. Na pokopališču pač vsak občuti neko spoštljivo bližino med živimi in mrtvimi, kraj prehoda iz časa v večnost. V zadnjih letih nas na to dejstvo opozarjajo novi grobovi, v katerih počivajo telesni ostanki naših prijateljev, ki so še prejšnje leto na tem pokopališču ob Slovenskem spominskem dnevu z nami skupaj molili, letos pa so njihove duše že v večnosti. Ali bo molil kdo še za nas, ki kot zadnji iz generacije vojne dobe in krvave revolucije v domovini čakamo na večno združitve z našimi, ki jim ni bilo usojeno preživeti grozne preizkušnje slovenskega naroda? Ali bo mlajša generacija doumela trpljenje in žrtve svojih staršev in vsega slovenskega naroda in jih znala vrednotiti kot izkušnjo za svoj čas in za dobo svoje generacije. Bodočnost je čas naše mladine, ki je sedaj še brezskrbna in vesela, kakor smo bili tudi mi v njihovi starosti. Čez noč se nam je vse podrl — dom, družina in morali smo biti dorastli trpljenju, zrela za svoje odločitve in trdni za ohranitev zvestobe narodnim izročilom.

Slovenski spominski dnevi so posvečeni spominom žrtvam in dogodkom tiste dobe. Prosimo Boga, da bi tudi naša mladina bila dorastla svoji dobi če bo tudi njej usojen čas preizkušnje, žrtev in trpljenja.

Jože Melaher

V SPOMIN

† Svétnik Alojzij Košmerlj

Dne 22. julija 1974 je v Buenos Airesu umrl velik prijatelj in mecen Vestnika in organizacije slovenskih protikomunističnih borcev duhovni svetnik in zlatomašnik Alojzij Košmerlj. Rojen je bil 25. julija 1899 v Sodražici. Udeležil se je kot vojak prve svetovne vojne. Nato je vstopil v ljubljansko bogoslovje in postal vzoren slovenski duhovnik. Leta 1936 je postal župnik obširne šenpeterske fare v Ljubljani.

V času komunistične revolucije je neustrašeno učil resnico. V ljubljanskih cerkvah je pogumno govoril o brezbožnem komunizmu. Begunska leta

je preživel v Italiji, nato pa je odšel v Argentino, kjer je postal hišni duhovnik pri šolskih bratih v Floridi. Pomagal je tudi v slovenskem dušnem pastirstvu. V „Duhovnem življenju“ je napisal mnogo odličnih verskih člankov.

Stalno se je tudi zanimal za delovanje protikomunističnih borcev. Bil je naročnik in bralec Vestnika ter je urednikom večkrat dal kak nasvet glede pisanja člankov. Od časa do časa je poslal prispevek za tiskovni sklad Vestnika. Zadnji prispevek v znesku 100.— novih pesov je poslal v začetku meseca maja letos, kar smo omenili v zadnji (5-8) številki Vestnika.

Ob grobu sta se od pokojnega svétnika poslovila člana DSPB v Argentini Peter Klobovs in Rudolf Smersu. Dobri Bog naj mu nakloni večni mir in pokoj!

✠ **Marijan Trtnik**

Dne 14. junija 1974 je v Buenos Airesu v 62. letu starosti umrl znani skavtski delavec Marjan Trtnik. Vse njegovo življenje je bilo posvečeno vzgoji mladine. Letos je obhajal 50-letnico svojega delovanja pri skavtih, kjer je dosegel najvišje čine. Njegova zasluga je bila, da je med vojno in komunistično revolucijo preprečil, da bi se komunisti polastili skavtske organizacije na Slovenskem. S svojim velikim vplivom na mladino je dosegel, da je veliko število skavtov odšlo med vaške stražarje, domobrance in četnike. Med vso vojno je bil v zvezi z vodstvom Slovenske legije. Po končani vojni je odšel v begunstvo. V italijanskih taboriščih je organiziral slovenske skavtske edinice. Ko je prišel v Argentino, je to delo nadaljeval. Pomagal pa je tudi argentinskim skavtom, ki so ga zelo cenili.

Posebej moramo omeniti, da je bil pokojni Trtnik zvest sodelavec svétnika Karla škulja in mu je krepko pomagal pri delu za „Vestnik“ in za „Slovensko Besedo“. Vestnik je tudi pozneje, ko je prešel v roke organizacije borcev, rad prebiral — celo v bolniški postelji v zadnjih mesecih svojega življenja.

Usmiljeni Bog naj mu obilno poplača veliko delo, ki ga je opravil za mladino.

✠ **Slavko Tršinar**

Dne 1. junija 1974 je v Mar del Plata (Chapadmalal) umrl zvesti član naše organizacije Slavko Tršinar. Bil je odločen protikomunist, izredno dober človek, globoko veren, narodno zaveden in ves v službi svojega bliž-

njega. Rodil se je 10. septembra 1910. Po končanih študijah na ljubljanski pravni fakulteti je sluboval v Beogradu v tajništvu ministra dr. Antona Korošca, nato pa v Pokojninskem zavodu v Ljubljani. Že kot mlad fant se je krepko udejstvoval v katoliških mladinskih organizacijah, nato v Slovenski dijaški zvezi in v akademskem društvu Danica in v KA. Takoj v začetku druge svetovne vojne se je priključil Slovenski legiji in je v njej imel razne funkcije vse do odhoda v tujino. V Argentini je svoje javno delo nadaljeval v kraju, kjer je služboval: v Mar del Plata in v Miramaru. Bil je tudi član raznih slovenskih društev v Buenos Airesu, tako tudi DSPB od ustanovitve tega društva. Redno se je udeleževal vseh večjih slovenskih prireditev v Buenos Airesu in skozi 23 let slovenskih romanj v Luján. Slovenska skupnost v Mar del Plata in v Miramaru je izgubila enega izmed najbolj delavnih mož, naše društvo pa enega izmed najbolj zvestih in zavednih članov.

Vsemogočni naj mu nakloni večni mir in pokoj.

— — —

Ob breznu

„Gospod, daj jim večni pokoj in večna luč naj jim sveti... S hizopom jih pokropi!“, sem ponavljal* ginjen s pesnikom Črne maše, ko sem stal ob breznu, v katerega so komunisti po končani vojni zmetali domobrancelj in druge svoje nasprotnike. Po izjavi čevidecev je bilo okrog 40 polnih tovornjakov teh žrtev.

V dolinici sem nabral šopek vijoličastih ciklam, ga vrgel v jamo in molil skupaj s spremljevalcem za pokoj duš. Skušal sem si predstavljati, kako se je izvršil grozni zločin nad nedolžnimi žrtvami. Tovornjak je obstal na robu dolinice, ki je pravzaprav kotanja. Partizani so zmetali svoje žrtve z vozila in marsikateri se je prevrnil po strmem bregu in obležal na dnu. Že skoraj ob robu dolinice, že na nasprotnem bregu, je brezno, kamor so bile namenjene žrtve. Morda so žrtve streljali ali pa so jih prisilili, da so skočile v jamo in so se tam, zadevajoč se ob ostre stene, pobile. Poiskal sem kamen in preizkusil globino brezna. Nekaj sekund sem poslušal, kako je kamen odskakoval od stene do sten, končno je padel v vodo.

Spomnil sem se, kako v Argentini leto za letom obhajamo spomin vseh in tudi teh žrtev. Tam daleč je njim v spomin postavljen spomenik in cerkev Marije Pomagaj. Tukaj pa ni nobenega križa, nobenega

*Avtor pripada mladi generaciji, ki med vojno še ni nosila orožja.
— Prosimo, da nam bralci oprostite opustitev navedbe krajev in imen.
(Uredništvo)

napisa, ki bi povedal, da: „Tukaj ležimo pobiti, toda ne pozabljeni, ker zločincem vest stalno očita in jih spominja na zločin.“

Prišel bo čas, ko bo tem žrtvam tudi v domovini izkazana čast.

Ko sem se vračal s tega grobišča, mi je spremljevalec pripovedoval, da živi v vasi voznik, ki je vozil žrtve v to brezno. In če začne kdo s tem voznikom govoriti o tem strašnem zločinu, ki so ga zagrešili nad domobranci, tedaj to govorjenje voznika tako presune, da ga dva dni ni na delo. O, vesti ni mogoče zadušiti!

PABERKI

ŠOLSKIM OBLASTEM SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Iz ljubljanskih časopisov smo zvedeli, da ste v višjih razredih srednjih šol uvedli nov predmet „Temelji marksizma.“ Gotovo ste v zadregi za knjige, ki bi obravnavale ta predmet. Uprava „Vestnika“ vam prav rada pomaga na ta način, da vam brezplačno odstopi zadostno število brošur „Temelji marksizma“, ki jo je napisal ing. Milosav Vasiljevič in je izšla v založbi „Vestnika“. Iz te brošure bo dobila mladina izvrsten vpogled v znanstveno (nič)-vrednost marksističnih temeljev.

Uprava „Vestnika“

TEŽAVE TITOVIH PRIJATELJEV

Na zadnjih angleških volitvah je propadel sir Fitzroy Maclean, zastopnik britanskega štaba pri partizanih v letih 1943—44. Je to za Tita precejšen udarec, ker je z njim izgubil vnetega zagovornika v britanskem parlamentu.

Drugi Titov veliki prijatelj — abesinski cesar Haile Selasie — ima v svoji državi velike težave. Upira se mu vojska, upirajo se mu kmetje in delavci. S Titom sta se rada obiskovala in drug drugega čistila. Titu je to bratenje z abesinskim cesarjem zelo ugajalo, ker je bil to ugleden monarh in nekaka vodilna osebnost v Afriki. Sedaj pa je ta ugled skopnel.

Tako je Tito ob dva zaveznika.

STONE SVETINA SODELUJE Z EMIGRACIJO

Svetina, ki se je kot nemški mobiliziranec na Gorenjskem zelo dobro vključil v nemško vojaško skupnost — glej njegova silno vestna popisovanja nemških navad v romanu Ukana — je eden vodilnih partijcev, ki je začel sodelovati z emigracijo, morda z namenom, da si nabere nekaj adutov za bodočnost.

Hvaležni mu moramo biti, da je v tretjem delu gornjega romana popisal vračanje in pokol slovenske vojske v Kočevju. Zdaj pa, ko se je v Ljubljani policijski kurz spremenil in ne smejo ponatiskovati več Vauhnikovih spominov, ki so izšli v založbi buenosaireške Svobodne Slovenije, je v Nedeljskem dnevniku 9. dec. 1873 objavil daljši članek o „dvojnem agentu v vodah izdajstva“; če odštejemo vse običajne fraze, ki jih vsevedna OZNA še danes zahteva od svojih nekdanjih članov, je vendarle ponatisnil pod zaglavjem Lažnivo poročanje na strani 15 nekatere odstavke, ki jih slovenska domovina še ni poznala, saj je z njimi Vauhnik najbolj točno prikazal vlogo KP pri pripravi in izvedbi revolucije.

Ker v istem članku omenja tudi Paula Duscha alias Gustav Binder, naj iz njegovega zaslišanja ob priliki objavi tudi razgovor med Duscho in Kidričem v ljubljanskem Bellevue-ju, ki sta ga imela prej, preden je prišlo do decembrskih aretacij odn. Duschine vselitve na Subičevo 5.

Gospod Svetina! Čakamo na objavo tega razgovora.

STRAH JIH JE MRTVEGA DOMOBRANCA

Uslužbenci časopisnega podjetja „Delo“ v Ljubljani so bili kaznovani, ker je bila zaradi njihove nezadostne pazljivosti objavljena osmrtnica bivšega glavnega domobranskega kurata dr. Ignacija Lenčka. Da, strah ima velike oči, pri komunistih pa tako velike oči, da se bojijo celo mrtvega domobranca.

TEŽKA UGANKA

Tito je izjavil: „Za sovražnike naše revolucije ni demokracije“. Vprašamo: „Kje pa je v Jugoslaviji kaj demokracije bodisi za prijatelje bodisi za sovražnike revolucije. Kdor pravilno odgovori na to vprašanje, dobi nagrado.“

KDO JE TO REKEL?

V nekem časopisu je bilo že večkrat zapisano, da je ljubljanski metropolit dr. Jože Pogačnik izjavil, da je tudi najslabša Jugoslavija še najboljša rešitev za Slovence. V „Hrvatski Zori“ (štev. 235) pa je v uvodniku „Slovenci jemljejo krmilo v svoje roke“ postavljena trditev, daje metropolit dr. Pogačnik samo ponovil besede dr. Antona Korošca, kar je — po mnenju Hrvatske Zore“ psihološko razumljivi odziv ogrožene periferije, ki ji je potrebna opora. Vprašamo, kdo je torej prvi postavil omenjeno trditev.

„Mladinska vez — št. 5, 1974, str. 66 pravi:

„MŠ (kdo je to? — op. ured. Vestnika) pripravlja nagrado za tistega, ki bo znal odgovoriti na sledeča vprašanja:

Kaj bi nastalo, če bi se srečali... glasni in sijajni? (Glas SKA in Sij — op. ured. Vestnika)

— ponovno združenje, če se umaknejo s površja ljudje, ki jih navaja prof. Geržinič z zvezi z znanim občnim zborom (Sij, štev. 11/12, leto VI. — 1.—15. julijo 74, str. 4/6) in tisti, ki jih krijejo.

Vestni () bralci pripravljajo *taborjenje*, je to mogoče?

— pošljite en izvod Vašega lista Francetu Grumu v ZDA in Klicu Triglava v London in čakajte na odgovor.

Veseli bomo, če bo mladina z istim zanimanjem čitala vse, kar „stari“ napišejo, kot „stari“ z zanimanjem berejo Mladinsko vez.

Vestnik

DAROVI
za tiskovni sklad Vestnika
v dolarjih

Ivan Boh	30.—	Špenko France	30.—
Pavle Kveder	20.—	Jože Dimnik	10.—
Ludvik Pahulje	40.—	dr. Jože Puš	10.—

v pesih

CACES - SRL, Mendoza	400.—	Hirschegger Rudolf	50.—
Božnar Pavel	20.—	Ing agr. Bajuk Marko ..	5.—

Darovalcem se prisrčno zahvaljujemo.

VSEBINA: Juan Domingo Perón — Nekaj vprašanj rojakom, ki gredo v Ljudsko republiko Slovenijo — na počitnice — Odprti grobovi (Marjan Ižanec - Marijan Kocmur) — Dokumenti (Loh) — Slovenska cerkev v Buenos Airesu — Kdo koketira z Nemci? (R. Smersu) — Dolžnost pričevajna (dr. Pavel Krajnik) — Naprej (Rudolf Maister) — Ob stoletnici generala Maistra — Čestitamo! — Čigava je cona B? — Slovenska mladina ne vidi niti pet korakov pred seboj — Društvene novice — V spomin: svetnik Alojzij Košmerlj, Marijan Trtnik, Slavko Tršinar — Ob breznu — Paberki — Mladinska vez — Darovi v tiskovni sklad Vestnika.

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 1.211.703 — 11-9-73
Ramón Falcón 4158, Bs. As.